

İÇİNDEKİLER

Ön Söz

RUHUNU YİTİREN DÜNYAYA BİR ZARAFET BAŞKALDIRISI: "PÜR İHTİMAM"

13

Birinci Bölüm

GÖRGÜ VE ÖZ SAYGI

17

ADAB-I MUAŞERET NEDİR VE NEDEN GEREKLİDİR?	19
BİR KİTAPÇININ RAFLARI ARASINDA KAYIP BİR KELİME:	
ADAB-I MUAŞERET	21
OSMANLI'DA ADAB-I MUAŞERET: BİR MEDENİYETİN HÂL LİSANI	22
EVLATLARIMIZA BIRAKILACAK EN KIYMETLİ MİRAS:	
AHLAK VE GÖRGÜ	24
ÖNCE KENDİNE VE DEĞERLERİNE SAYGI DUY	30
KOLEKTİF ÖZ GÜVENSİZLİK VE İKAME MEDENİYET ARAYIŞI	35
TARİHTEN BİR NUMUNE-İ İMTİSAL: FATİH SULTAN MEHMED HAN...	41
İNSAN BİR DENGELER MANZUMESİDİR	42
HZ. YUSUF'UN YOKLUĞU, HZ. YAKUP'UN TEVHİDİ	46
HAZRETİ YUNUS: KARANLIKTAKİ DENGİYİ BULMAK	47
TEMSİL, KİŞİSEL İMAJ, İZLENİM	49
KENDİMİ NASIL TAŞIYORUM?	50

İkinci Bölüm
TEMSİL VE ZARAFET

55

ZARAFET SAHİBİ İNSAN NASIL TANIMLANIR?.....	57
ZARAFETİN YOL ARKADAŞLARI: FERİDE VE ALİ	60
BİR ELBİSE VE BİR KARAR	61
ELBİSENİN DE EDEBİ VARDIR.....	64
RESMİYETİN ŞIKLIĞI	67
BİR GELENEKTEN GELİYORUZ: GİYİM VE TEMSİL.....	70
VAKTİ GELDİĞİNDE... ..	71
DURUŞ, POSTÜR VE YÜRÜYÜŞ ADABI.....	74
DİK DURMAK BİR ALIŞKANLIKTIR.....	75
İLK İZLENİM: TOKALAŞTIN MI? AYNALADIN MI?.....	77
REFLEKSLE DEĞİL NEZAKETLE	80
MECLİS ADABI, SELAMLA BAŞLAYAN MUHABBET	81
BİR ÖMÜRLÜK MECLİSİN İLK DERSİ: HANENİZ	84
VAKİT SADAKATİ	86
SÖZ ALMANIN EDEBİ, MECLİSTE ALİ’NİN İLK TECRÜBESİ	88
SÖZ ALMANIN ADABI	89
EVDEKİ İLK MECLİS, ALİ’NİN AİLE SOFRASINDA ÇIRAKLIĞI	89
HANE MECLİSİNİN KURALLARI.....	90
AYNI MECLİSTE İKİ TEMSİL, PROTOKOL ZEMİNİNDE FERİDE VE ALİ	91
PROTOKOL MECLİSLERİNDE KADIN VE ERKEK TEMSİLİ	93
DİNLENMEYEN SÖZÜN TERBİYESİ	93
SÖZÜNÜZ KESİLDİĞİNDE ÜÇ AŞAMALI TEMSİL MODELİ	95
TEBLİĞ Mİ, ELEŞTİRİ Mİ? SÖZÜN ZİHİNLE DEĞİL GÖNÜLLE TAŞINDIĞI YERDEN BAKMAK.....	102
SOSYAL MEDYADA TEBLİĞ ADABI	104
PSİKOLOJİK OLARAK ELEŞTİRİ VE TEBLİĞİN FARKLARI	104
TEBLİĞDE USUL, ÜSLUP VE EMPATİ.....	105

SÖZÜN İNCELİĞİ: OLUMSUZ DEĞİL, OLUMLU YÖNLENDİRME.....	107
ZAMANLAMA: EŞREF SAATİ.....	108
SÖZÜN ÇIRAĞI OLMAK.....	109
ALİ'NİN CAMİ HİKÂYESİ: SÖZÜN VAKTİ EŞREF SAATTİR	110
SÖZÜN SÜKÛTU: AİLEMDEN BİR HATIRA.....	115
TANIŞIKLIKTA MESAFE: SAMİMİYETİN EDEBİ, SAYGININ SINIRI	117
İLK SÖZÜN İMTİHANI	120
TANIŞTIRMA ADABI: İSMİNDEN ÖNCE GELEN EDEBİN OLSUN	122
HİTAP VE ÜSLUP KURALLARI.....	122

Üçüncü Bölüm

ACIYA SAYGI

125

ACIYA HÜRMET VE SON VAZİFE: TAZİYE ADABI	127
KARA HABERİ VERMEK: "YUMUŞATMAK VE HAZIRLAMAK"	127
VAKİT KAYBETMEDEN İCABET ETMEK.....	128
TAZİYE EVİNDE SÖZÜN ADABI: "YÜK OLMAK DEĞİL, YÜK ALMAK"	129
CENAZE EVİ ZİYAFET EVİ DEĞİLDİR: BİR OSMANLI İNCELİĞİ	130
"ÇAY ÇOK KOYU OLMUŞ": NEZAKETSİZLİĞİN ZİRVESİ	131

Dördüncü Bölüm

MİSAFİRLİKTE ÖLÇÜ VE SINIRLAR

133

MİSAFİRLİK ADABI	135
DAVET VE İCABET: "HABERLİ Mİ, HABERSİZ Mİ?"	135
"AŞAĞIDAYIM, GELİYORUM": DAVETSİZ MİSAFİR VE SINIR İHLALİ ..	136
"YANIMDA BİRİNİ GETİREBİLİR MİYİM?"	138
TAM VAKTİNDE GİTMEK: NE ERKEN NE GEÇ	138
KAPI ÖNÜ VE GİRİŞ ADABI: MAHREMİYET VE ZARAFET	138
ELİ BOŞ GİTMEK: ÇAM SAKIZI ÇOBAN ARMAĞANI.....	139

İLK TEMAS: KOLONYA VE "NASILSINIZ?" FASLI	139
HASBİHÂL Mİ, DEDİKODU MU?	140
"BEN BUNU DAHA İYİ YAPARIM" HASTALIĞI (YEMEK VE SUNUM) ...	140
SOFRANIN GÖRÜNMEYEN KURALLARI: TOKGÖZLÜLÜK, DÜZEN VE RİTİM	141
VE SON OLARAK KAŞIK SESLERİNİN RİTMİ	142
MİSAFİR UMDUĞUNU DEĞİL BULDUĞUNU YER: MENÜ KAPRİSLERİ VE DİYET AYIBI	142
MADALYONUN DİĞER YÜZÜ: EV SAHİBİNİN ISRARI	144
MASADAKİ KARA KUTU VE DAVETSİZ MİSAFİRLER: TELEFON VE ÇANTA	144
SORUMLULUK BİLİNCİ, KIRILAN KALPLER VE MUTFAK MAHREMİYETİ	146
ZİYARETİN KISASI MAKBULDÜR: SESSİZ İŞARETLER VE VEDA ADABI	147
ZİYARET DENGESİ VE UNUTULAN BİR İNCELİK: DIŞ KİRASİ	149
VEDA, VEFA	150
CÖMERTLİK Mİ, EZİCİ BİR GÜÇ GÖSTERİSİ Mİ?	151
ORTALAMADA BULUŞMAK VE "YARIŞ" TAN ÇEKİLMEK	152
DİLİN ADABI: EMANETE HİYANET ETMEMEK	152
ALİ'NİN ŞAHİTLİĞİ: BİR KURBAN, BİR PİLAV VE KAYBEDİLEN İMTİHAN	153

Beşinci Bölüm HİZMET VE HAYSİYET

157

RESTORAN ADABI	159
UYUM, GİRİŞ VE OTURMA DÜZENİ: "KÖYDE KÖYLÜ, ŞEHİRDE ŞEHİRLİ OLMAK"	160
MASANIZDAKİ ASALETE GÖLGE: "BAKAR MISIN USTA?", "ŞEFİM Bİ GEL!"	161

SESSİZ DİPLOMASİ: PEÇETE KULLANIMI VE ÇATAL-BIÇAK DİLİ	163
"BEĞENMEDİM" DEMENİN EDEBİ VE ŞİKÂyet AHLAKI	165
VÜCUT DİLİ	167
HESABIN ADABI, BAŞIŞIN HAKKI VE VEDA KOREOGRAFİSİ	168

Altıncı Bölüm

NEZAKET VE GÜÇLÜ DURUŞ

173

NEZAKET İLE EZİKLİK ARASINDAKİ FARK NEDİR?	175
HAKKINI SAVUNAMAYAN ZARİF OLAMAZ	180
TAVIR ACİZLİKTİR, İFADE ASALETTİR	181
GİZ GÜÇTÜR: SORMADAN ANLATMAMA SANATI	181
MAHREMİYET AVCILARINA KARŞI: DUymAZLIKTAN GELME VE SINIR ÇİZME SANATI	183
SAHTE KAHRAMANLIK VE NANKÖRLÜK TUZAĞI: "SÜREKLİ KURTARICI" OLMA HASTALIĞI	184
HAYATİ AYRIM: YETKİ VE SORUMLULUK.....	189
İLTİFATİ KABUL ETMEMEK: "YOK CANIM" HASTALIĞI	193
KALABALIK BAĞIMLILIĞI VE "İLİŞKİ EGOSU": KENDİYLE BAŞ BAŞA KALAMAYANIN SINAVI	195
DERT KÜPÜ MÜ, GÖNÜL İLACI MI? "KALP FERAHLAMASI" YAŞATAN İNSAN OLMAK	198
TAVSİYESİNİ İSTEMEDİĞİNE KULAK VERME	199

Yedinci Bölüm

SINIR MUHAFAZASI

201

MAHREMİYET ADABI	203
FERİDE'NİN SINIRI: MAHREMİYETİN SESSİZ ÇİZGİSİ.....	205
FATİH SULTAN MEHMED HAN'DAN BİR DERS.....	206
ZİMBARDO'NUN ARABA DENEYİ: MAHREMİYETİN KIRILAN CAMI ...	210

Sekizinci Bölüm
İRÂDE TERBİYESİ VE MOTİVASYON

215

"SAYCILAR" VE "RAĞMENCİLER"	217
BEKLEYİŞİN MAHKÛMU: "SAYCILAR"	217
ZAFERİN MİMARİ: "RAĞMENCİLER"	218
AMA TÜKENDİM.....	220
İLK DÜĞÜM: "NEDEN?" SORUSUNUN PEŞİNDE (NİYET VE İHLAS) ...	220
DAĞI DEVİRMEK DEĞİL, TAŞI KALDIRMAK (KÜÇÜK ADIMLARIN GÜCÜ)	221
ZEHİRLİ AYNA: KIYAS HASTALIĞI	222
İSTAKOZUN ÇİLESİ VE ZİHİNSEL DAYANIKLILIK	225
İÇ MOTİVASYON	226
TARİHİN "RAĞMENCİ" DEVLERİ	228
GEMİLERİ KARADAN YÜRÜTEN İRÂDE.....	229
ÇÖLÜ DİZE GETİREN SULTAN.....	229

Son Söz
TEVEKKÛL, TESLİMİYET VE İÇ HUZUR

231

ENERJİNİ İLK ADIMA SAKLA	233
SEÇİM SENİN!	235

BU KİTAPTA GEÇEN BAZI KELİMELERİN
ANLAMLARINI MERAK EDİYORSAN...

236

ÖN SÖZ: RUHUNU YİTİREN DÜNYAYA BİR ZARAFET BAŞKALDIRISI: “PÜR İHTİMAM”

Elinize aldığınız bu eserin kapağındaki o iki kelimeye –pür ihtimam– alelade bir kavram olarak değil, bir “niyet beyanı” olarak bakmanızı istirham ediyorum.

Zira bu satırlar, sadece nerede nasıl oturulacağını, çatalın bıçağın lisanını ya da bir taziye evinde nasıl durulacağını anlatan soğuk bir kurallar silsilesi değildir. Bu satırlar, kökleri tarihin en derin sularından beslenen ulu bir çınarın, bugün betonların arasında nefessiz kalmış yapraklarına yeniden can suyu verme gayretidir. Ben bu kitabı, sadece bir yazar olarak değil; o çınarın gölgesinde büyümüş, ecdadın “İnsanı yaşat ki devlet yaşasın” düsturu- nu genlerinde hisseden bir Osmanlı torunu, Fatih Sultan Mehmed Han’ın ve Sultan Abdülhamid Han’ın manevi mirasını omuzlarında taşıyan bir evlat olarak, gördüğüm büyük bir boşluğa, içimizi üşüten o “soğukluğa ve ruhsuzluğa” bir cevap olsun diye kaleme aldım.

Bugün etrafımıza baktığımızda ne görüyoruz? Devasa binalar, baş döndüren hız, teknolojik harikalar... Lakin üşüyoruz, âdeta ruhumuz üşüyor. Çünkü yaptığımız işlerde, kurduğumuz ilişkilerde,

yediğimiz yemekte ve hatta ettiğimiz dualarda dahi “o ruh” kayboldu. Her şey yarım, her şey eksik, her şey “öylesine”...

Bir medeniyeti medeniyet yapan şey, taşın toprağın çokluğu değil; o taşa ve toprağa sinmiş olan “ihtimam”dır. Bizler, bir taşı yontarken bile ona “Allah’ın sanatıdır” diye hürmet eden, bir karıncayı incitmemek için Kanuni Sultan Süleyman gibi fetvayı şiirle soran, bir hastaya hizmet ederken hizmet edenin “Yüzü asık olmasın” diye maaşa zam yapan Bezmiâlem Valide Sultan’ın inceliğiyle yoğrulmuş bir milletiz.

Peki, ne oldu bize? Ne vakit bu kadar hoyrat, bu kadar sabırsız ve bu kadar “ben merkezli” olduk? İşte *Pür İhtimam* bu savruluşa bir “dur” deme çabasıdır.

Neden *Pür İhtimam*? Çünkü hayat, Yaradan’ın “Kün feyekûn” (Ol der ve olur) sırrıyla yarattığı, sonu görünmeyen devasa bir “ihtimal”ler okyanusudur. Bizler, bir saniye sonra alacağımız nefesin garantisi olmayan aciz yolcularız. Kapımızı çalan misafirin Hızır mı yoksa sıradan bir kul mu olduğu, kırdığımız bir kalbin nazargâh-ı ilahi olup olmadığı, yolda karşılaştığımız birinin kaderimizin dönüm noktası olma potansiyeli... Hepsi birer ihtimaldir. Yavuz Sultan Selim Han’ı, Mısır Seferi dönüşü halkın alkışından kaçırıp gece yarısı gizlice İstanbul’a sokan korku neydi? “Ya nefsim kibre düşerse?” ihtimaliydi. Sultan Abdülhamid Han’ı, yatağının başucunda bir tuğlayla uyutan, “Ya gece devletin bir evrakına imza atmam gerekir de o sırada ecel gelir, abdestsiz gidersem?” endişesiydi. İşte onlar, hayatın getireceği her ihtimale karşı, “pür ihtimam” yani “kusursuz ve tam bir özen” ile gardlarını almışlardı.

Bizim meselemiz tam olarak budur: “Dünyaca adından söz edilen medeniyet olma” yolumuzdaki en büyük engel, kaybettiğimiz bu “özen” duygusudur. İhtimam kaybedilince yapılan hiçbir iş ruha ve Hakk’a hitap etmiyor. İçi boş, mekanik ve soğuk kalıyor.

Sofralarımız çeşit çeşit yiyeceklerle dolu ama bereketsiz, evlerimiz lüks ama huzursuz, ilişkilerimiz kalabalık ama yalnız. Çünkü bedel ödemiyoruz. Çünkü emek vermiyoruz. Çünkü “rağmenci” değil, “sayıcı” olduk. Birisi bize selam verirse selam veriyor, severse onu seviyoruz. Oysa zarafet kabalığa “rağmen” nazik kalabilmek, rüzgâra “rağmen” dik durabilmek, nefesine “rağmen” tevazu gösterebilmektir.

Bu kitapta okuyacağınız her satır bir restoranda garsona “is- miyle hitap etmenin” basit bir jest değil, bir insanlık sınavı olduğunu; taziye evinde “Başın sağalsın” demenin, “Yaran iyileşsin” manasına gelen bir dua olduğunu; evlilik yolunda sorulacak doğru soruların bir ömrü kurtaracağını hatırlatmak içindir. “Ben çok bedel ödedim” diyerek kurban rolüne bürünenlere, “Acaba ödediğin bedel senin sınavın mıydı, yoksa başkasının yükü müydü?” diye ayna tutmak içindir. “Diyet yapıyorum” diyerek ikram edilen nimeti geri çevirmemeyi, bir tohumun çatlamasındaki mucizeyi alkışlamayı, haset etmek yerine “omuz vermeyi” öğrenmek içindir.

Fatih’in İstanbul’u fethederken gösterdiği o askerî deha neyse, bir gönlü fethederken gösterilmesi gereken zarafet de odur. Bizler, kılıçla alınan toprakların ancak “kalemle ve edeple” vatan yapı- lacağını bilen bir ecdadın ahfadıyız. Bugün kaybettiğimiz o ruhu, o “ihtimamı” geri kazanmadan ne birey olarak huzura erebiliriz ne de toplum olarak tekrar o şanlı medeniyeti inşa edebiliriz. Zira “yarım” olan, “tam” olana maya tutmaz. Özensiz olan, kalıcı ol- maz.

Bu kitabı unuttuğumuz “kendimize”, hor kullandığımız “bede- nimize”, hoyrat davrandığımız “sevdiklerimize” ve farkına varma- dan kırdığımız “gönüllere” bir özür, bir tamir ve bir diriliş rehberi olsun diye kaleme aldım. İstedim ki bu sayfaları çeviren her okur, sadece bir görgü kuralı öğrenmesin; ruhunda, ta derinlerinde bir yerde, o asil Osmanlı çınarının hıştısını duysun. İstedim ki “Ben

sıradan bir hayat yaşamaya gelmedim, ben Allah'ın sanatına 'pür ihtimam' ile şahitlik etmeye geldim" desin.

Yolumuz uzun, yükümüz ağır ama niyetimiz halistir. Sefer bizden, zafer Allah'tandır. Bu kitap, o sefere çıkmaya cesaret edenlerin, ihtimaller denizinde pusulası şaşmayanların, her şeye rağmen zarafeti bir zırh gibi kuşananların hikâyesidir.

Hoş geldiniz. Sadece bir kitaba değil, aslına rücu edecek olan ruhunuzun aynasına hoş geldiniz.

Nilhan Osmanoğlu

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖRGÜ VE ÖZ SAYGI

ADAB-I MUAŞERET NEDİR VE NEDEN GEREKLİDİR?

Eskiler derdi ki: “Bir insanın asaleti, yalnızca soyuyla değil, davranışıyla da belli olur.” İşte tam da bu noktada çıkar karşımıza bir medeniyet aynası olan “adab-ı muaşeret”.

Adab-ı muaşeret, kelime kökeniyle bile zarafet taşır. Arapça kökenli bu tabir, “toplum içinde yaşarken uyulması gereken görgü kuralları” anlamına gelir. Yani, insanın yalnızca kendi nefsinin değil, karşısındakini de gözeterek yaşamasıdır. Haddini bilmesidir. Yerini, sözünü, zamanını kimliğini tanımasıdır. Görgü kuralları yazılı olmayan, kültürler arası farklılık gösterebilen ve köklülüğü, görmüş geçirmişliği sembolize eden, toplumu dizayn eden kurallarıdır.

Zamanın tozlu raflarında mahzun kalmış, bugün artık ancak eski kitapların satır aralarında tesadüfen karşılaştığımız bir tabirdir adab-ı muaşeret.

Lakin ne kelimelerin zarafeti eksilmiş ne de manasının ehemmiyeti azalmıştır. Bilakis, her geçen gün daha da fazla ihtiyaç duyar hâle gelmişiz; nezâketin yerini nobranlığa bıraktığı, hürmetin kıymetinin bilinmediği çağımızda bu zarif ilmin kapısını yeniden aralamanın vakti gelmiştir.

Adap, edebin şubelerinden biridir. Muaşeret ise “birlikte yaşama”, “bir arada bulunma” manasını ihtiva eder. Bir araya geldiklerinde ise “adab-ı muaşeret” yani birlikte yaşamanın edepleri doğar. Her milletin kendi inancı, örfü nispetinde şekillenen bir adab-ı muaşeret vardır. Bu kaideler kültürden kültüre değişse de bizim geleneğimizde bu kıymetli disiplinin temel taşı hiç şüphesiz dinimiz ve kadim örfümüzdür.

Bu hakikatin en berrak ifadesini ise Yüce Allah, Rahmet Peygamberi’ni (s.a.v.) tarif ederken dile getirir: “Sen elbette üstün bir ahlaka sahipsin.”¹ Zira bizler için hayatın her safhasında olduğu gibi birlikte yaşama hususunda da en yüce örnek, Rahmet Peygamberi Efendimiz Hz. Muhammed Mustafa’dır (s.a.v.). O ki, Yüce Allah’ın emirlerini hem tebliğ etmiş hem de bizzat yaşayarak tatbik etmiştir. Onun her davranışı, her sözü, her sükûtu bile edep üzereydi. O, adab-ı muaşeretin ete kemiğe bürünmüş hâlidir. Onun izinden gitmek, sadece ibadet değil, aynı zamanda insan olmanın da edebini öğrenmektir.

Bu satırları kaleme alırken niyetim salt bir kurallar bütünü sunmak değil, unutulmuş bir zarafetin, terk edilmiş bir nezaketin izini sürmektir. Bu kitapta, ticaretin ahlakından teşkilatçılığa, aile içi hukuktan komşuluğa, yaşam adabından sosyal münasebetlere dek pek çok başlık altında hem örfümüze hem de inancımıza dayanan esaslara yer vereceğim. En başta da elbette ki rehberimiz Peygamber Efendimizin (s.a.v.) sünneti ve izlediği edep yoludur.

İstiyoruz ki yeniden hatırlayalım selamın önemini, sofraya nasıl oturulacağını, sözün nerede ve nasıl söyleneceğini. Zira zarafet unutuldukça, cemiyet de ruhunu kaybediyor. Bu eser, işte o ruhu yeniden hatırlama niyetidir.

1 Kalem Suresi, 68:4.

BİR KİTAPÇININ RAFLARI ARASINDA KAYIP BİR KELİME: ADAB-I MUAŞERET

Şu yaşadığım hadiseyi anlatmadan geçemem; zira bu kitapta sadece kaideleri değil, zamanın ruhuna dair tanıklıklarımızı da aktarmak istiyorum. Hatıralar, yaşanmışlıklar; işte onlar bu satırların can suyudur.

Kitaba başlamadan evvel, kendime bir yol haritası çizmek istedim. Hangi kitaplar yazılmış bu sahada, toplumun bu alandaki ilgisi ne düzeyde, adab-ı muaşeret gibi kadim bir kavram bugün hangi başlıklar altında raflarda yer buluyor? İşte tüm bu soruların peşine düşerek bir kitapçının yolunu tuttum. Bir nevi zihinsel keşif niyetiyle...

Kitapçıya girdiğimde, satıcı olarak genç bir arkadaş vardı. Tatlı bir selamla yaklaştım, tebessümle,

“Adab-ı muaşeret ile ilgili kitaplarınız var mı acaba?” diye sordum.

Cevabı evvela bir duraksamayla geldi; yüzünde bir tereddüt, kelimenin zihninde oturmadığını belli eden bir şaşkınlık...

“Adabı... mahşeret mi?” dedi, biraz da kısık sesle. “Sanırım Arapça bir kitap... Dinî yayınlar bölümünde olabilir.”

İşte o an, kalbim bir anlığına durakladı. Zira ben adab-ı muaşeretini sorarken, sözünü ettiğim şey toplumsal nezaketin, insani münasebetlerin, birlikte yaşamanın zarafetle yoğrulmuş kaideleriydi.

Benim için bu kitap, kişisel gelişim alanının tam kalbine oturacak bir eserdir. Çünkü her insan, toplum içinde bir yolcudur ve bu yolculukta en mühim ikram, edeptir. Ancak anladım ki adab-ı muaşeret gibi kıymetli bir kavram, bugün ne yazık ki hem anlaşılmamakta hem de hak ettiği yere oturtulamamaktadır. Üstelik, kelimenin “eski” diye yaftalanması, onun itibarsızlaştırılmasına bahane kılınmakta.

Oysaki adab-ı muaşeret, dilimizin süsü değil, hayatımızın ta kendisidir. Bu kelime eski değildir, bilakis eskimeyen Türkçedir. Ruh kökümüzden beslenen, bizim olan bir ifadedir. Kitapçıdaki kardeşimizin maksadı kötü değildi elbet, lakin yaşadığımız kültürel kopukluğun ne denli derinleştiğini, sadece bir kelime vesilesiyle dahi görmek mümkündür.

İşte bu kitap, tam da bu sebeple yazılmalıydı. Çünkü mesele yalnızca geçmiş yad etmek değil, geçmişten beslenerek bugünü ihya etmeye vesile olmaktır. Ve bu anı, bana hem bu kitabın zaruretini hem de taşıdığı mesuliyeti bir kez daha hatırlattı.

OSMANLI'DA ADAB-I MUAŞERET: BİR MEDENİYETİN HÂL LİSANI

Osmanlı, yalnızca bir cihan devleti değildi; o, aynı zamanda edeple yoğrulmuş, zarafetle yükselmiş, kelimelerden evvel hâl ile konuşan bir medeniyetin adıdır. Ecdadımız adab-ı muaşeretini sadece bilmezdi; onu yaşardı, yaşattı ve nesilden nesile aktarırdı. Öyle ki bu kavram saraydan sokağa, tekkeden çarşıya kadar hayatın her zerresine sinmişti. Sabah kahvesinin sunuluşundan divan toplantısındaki oturuş tertibine, düğünün aleniyetinden cazenin vakarına dek her hâlin, her hadisenin bir adabı vardı ve bu adap, aynı zamanda bir ruh terbiyesiydi.

Osmanlı'da bir büyüğün sözü kesilmezdi; zira kelimeler, sadece ağızdan çıkan değil, kalpten süzülen bir emanetti. Sofraya oturduğunda lokma, küçüğü incitmeyecek, büyüğü mahcup etmeyecek şekilde yenirdi. Selam verilirken göz göze bakılır, selamın muhatabı gerçekten değerli hissettirilirdi. Zira bilinirdi ki bir toplumun asaleti süslü binalarında, şaşaalı giysilerinde ya da ünvanlarında değil, insanların birbirine duyduğu hürmette, mahlukata karşı gösterdiği şefkatte ve Allah'ın yarattığı her şeye karşı taşıdığı edepte saklıydı.

İşte bu yüzden Osmanlı'nın bıraktığı miras, yalnızca saraylar, vakfiyeler ve beratlar değildir. En az bunlar kadar kıymetli olan, belki daha da mühim olan, yaşanmış bir ahlak ve temsili kuvvetli bir edep anlayışıdır. Osmanlı bize sadece yönetmeyi değil, ölçülü yaşamayı, insanı tanımayı, niçin yaşadığını bilmeyi ve bu bilinçle hareket etmeyi öğretmiştir. Çünkü bu medeniyet, aşırılığın değil dengenin, dayatmanın değil iknanın, hoyratlığın değil zarafetin üzerine kurulmuştur.

Atalarımıza baktığımızda, hepsinin hayatında bir denge göze çarpar. Hem devletin hukukunu gözetmişler hem halkın gönlünü kazanmışlardır. Hakkı teslim ederken adaletten şaşmamış, merhameti zayıflıkla karıştırmamışlardır. Devletin en tepesindeki padişah'tan en ücra köydeki çobana kadar herkesin yaşadığı bir adap vardı. Bu, kanunla değil, iç terbiyeyle işlerdi. İşte bu iç terbiyedir ki bu medeniyeti asırlarca ayakta tutmuştur.

Bu adabın canlı tezahürlerinden biri, Topkapı Sarayı'na gelen yabancı elçinin gözleminde saklıdır. Uzun bir koridordan geçerken karşılaştığı her görevlinin, gözlerine bakıp eğilerek selam verdiğini görünce hayrete düşer ve “Bunlar padişah mı, paşa mı nedir?” diye sorar. Ev sahibi nazikçe cevap verir:

“Hayır efendim, bunlar Osmanlı terbiyesiyle yetişmiş insanlardır. Onlar bilirler ki başın dik olması ancak edepliysen anlam kazanır. Adab-ı muaşeret, Osmanlı halkında başını dik, gönlünü eğik tutmaktır.”

Bu cevher, Osmanlı'nın ruhunu özetler; gurur değil tevazu, ki bir değil saygı. Bu duruş, günümüzün büyük hürmet gösterdiği “güçlü insan” tabirinden çok farklıdır çünkü gerçek güç, edep ve alçak gönüllülükle kaimdir. Kitabımın ilerleyen bölümlerinde de “güçlü insan”, “başarılı olmak” kavramlarını da yine örneklerle tekrar doğru tanımlarına kavuşturacağız.

Osmanlı'da devlet adamlarının divan toplantılarındaki edebi de unutmak mümkün değildir. Sadrazam, padişahın huzurunda tüm heyet, nazır ve beylerbeyleriyle birlikte bulunurken söz almak için ellerini açar, izin ister ve ancak sonra konuşurdu. Bu usul, hürmetin ve disiplinin sembolüydü; kimse kimsenin sözünü kesmez, herkes birbirine saygı gösterirdi. Bu tavır, sadece protokol değil, bir yaşam biçimiydi.

Halk arasında ise komşuluk hakkı ve selamlaşma, yaşayan bir vicdan meselesiydi. Şimdi kulağa çok uzak geldiğini biliyorum lakin selamlaşırken göz göze bakmak, yürekten yapılan bir davetti, çünkü komşu hakkı kutsaldır ve bu hakkı korumak, insan olmanın en temel şartıdır.

Sofra adabı ise zarafetin en ince detaylarından biriydi. Lokmanın büyüğü küçüğü gözetilir, yaşça büyük olana ve misafire öncelik verilirdi. Yemek esnasında konuşmak saygısızlık sayılırdı; zira sofra sadece bedenin değil, ruhun da doyduğu kutsal bir mekândı.

Bütün bu örnekler gösterir ki Osmanlı, sadece bir devlet değil, aynı zamanda adap ve ahlak üzerine bina edilmiş bir medeniyetti. Bu medeniyet bugün bizim için hem miras hem de rehberdir. Çünkü insanı insan yapan değerler, çağlar değişse de değişmez: edep, saygı ve tevazu...

EVLATLARIMIZA BIRAKILACAK EN KIYMETLİ MİRAS: AHLAK VE GÖRGÜ

Bizlerin en kıymetli serveti evlatlarımızdır. Onlara bırakılacak en değerli miras da ne altındır ne mal mülktür. Asıl servet; edep, ahlak ve hayat görgüsüdür. Çünkü zaman akar gider, binalar yıkılır, modalar geçer, çağlar değişir ama güzel ahlak, görgü ve edep kalır. Onlar bir çocuğun kalbine yerleştirildi mi, o kalp fırtınalı

zamanlarda bile yönünü kaybetmez. Mayası sağlam olan evlat elbet doğruyu bulacaktır.

Görgü kuralları sadece selam verirken, sofrada otururken, kapı açarken değil; aynı zamanda kalp kırmamak, sözü yerli yerinde söylemek, yeri geldiğinde susmak, yeri geldiğinde hakkı cesaretle usulünce dile getirmek demektir. Bu kurallar çocuklarımıza hayatı öğreten, onları hayata karşı zırhlayan manevi pusulalardır.

Gelecek nesiller, bu görgüyle yetişirse toplumun neresine düşerlerse düşsünler, ışık olur, yol olur, dirayet olur. Zira edep, yalnızca bir davranış biçimi değil, bir şahsiyet inşasıdır. Hem ailede hem toplumda güveni, huzuru ve muhabbeti tesis eder.

Kültür dediğimiz şey sadece mimariyle, sadece musikiyle ya da sadece yemekle olmaz. Kültür; insanlar arasındaki mesafeyi, saygıyı, sevgiyi, konuşmanın bile bir vakti ve üslubu olduğunu bilmektir. Adab-ı muaşeret de işte tam burada devreye girer. Bir milletin ortak kimliğidir, unutulmaya yüz tutmuş geleneklerimizin yaşayan hâlidir.

Ömrümüzü evlatlarımızın geleceğini garanti altına almak için harcıyoruz. Onlara bir ev, bir araba, yüklü bir banka hesabı veya garantili bir iş bırakmak için gece gündüz çabalıyoruz. Bunlar elbette ki kıymetlidir lakin bir Müslüman ve şuurlu bir ebeveyn olarak kendimize şu soruyu sormak zorundayız: “Ben evladıma, onu ayakta tutacak asıl mirası, yani edebi ve güzel ahlakı bıraktım mı?” Çünkü unutmayın, terbiyesi noksan, ahlakı zayıf, nefsi terbiye edilmemiş bir evlada bırakılan yüklü servet; ona bir lütuf değil, onu felakete sürükleyecek bir benzindir. O servet, edep yoksunu bir elde kısa sürede tükenir, savrulur ve sahibini de helak eder. Ancak evladınıza adab-ı muaşeretini yani nerede nasıl duracağını, büyüğüne nasıl hürmet edeceğini, kriz anında nasıl zarif kalacağını miras bırakırsanız o çocuk dünyanın en fakir çölüne de düşse; o edebiyi kendini sevdirebilir, saydırır ve eninde sonunda yine sultan olur. Asıl zenginlik, cepteki para değil, karakterdeki asalettir.

Burada düşülen çok büyük bir tuzak vardır: “vitrin ahlakı”. Çoğu insan dışarıda, iş yerinde, arkadaş ortamında veya sosyal hayatta “melek” gibidir. Naziktir, empati kurar, güler yüzlüdür. Ama kapı kapanıp o mahrem haneye, yani evine girdiği an maske düşer; kaba, tahammülsüz ve asık suratlı birine dönüşür. Bu, iyi insan olmak değildir. Bu, “tiyatrocu” olmaktır. Adab-ı muaşeret, yabancılara karşı oynanan bir oyun değildir. Gerçek zarafet dışarıdaki yabancıya gösterilen sabrın ve empatinin on katını, evdeki eşine ve çocuğuna, kendisine gösterebilmektir.

Eğer çocuğunuza, hâl dilinizle “Dışarıda kibar ol ama evde istediğin gibi dağıtabilirsin, bağırabilirsin” mesajını verirseniz onu ikiyüzlü bir ahlakla yetiştirmiş olursunuz. Evlatlarımıza bırakacağımız en büyük miras, “hanesine de sokağına da aynı ihtimamla davranan, içi dışı bir, tutarlı ve el iyisi değil, ev iyisi olan” bir karakterdir.

Eskilere, o bizim yetiştirdiğimiz veya büyüklerimizin anlattığı o “ince” zamanlara bir bakalım. Bir evlada iltifat edildiğinde “Ne kadar akıllı ne kadar güzel bir çocuk” dendiğinde, o çocuğun başı hafifçe öne düşer, yanaklarına al al bir renk yürürdü. Veya bir hata işlediğinde, bir kabahati yüzüne söylendiğinde utancından yerin dibine girer, yüzü kızarırdı. O kızarmış yüz, bir “acizlik” değil, bir “fazilet” alametiydi. Çünkü yüzün kızarması içeride çalışan, tıkr tıkr işleyen, hassas bir “ar damarı”nın ve “vicdan”ın ispatıydı. Eskiler o çocuğa bakınca “Maşallah, ne kadar edepli, yüzünde haya var” derlerdi. Haya, insanın süsüydü.

Peki, şimdi ne oldu? Bugün yüzü kızaran, utanan, iltifat alınca başını öne eğen bir çocuk gördüğümüzde modern ebeveynler ve toplum ne düşünüyor? “Eyvah! Benim çocuğum çok pasif, çok çekingen. Öz güveni eksik. Bu çocuk hayatta ezilir!” deniyor.

Hemen o çocuğu değiştirmeye, kendilerince “girişken” yapmaya, o utangaçlığını –yani asaletini– söküp atmaya çalışıyoruz.

İstiyoruz ki iltifat edildiğinde sadece teşekkür etmek yerine “Biliyorum, ben harikayım” desin. Hata yaptığında “Ne var yani, herkes yapıyor” desin. Yüzü kızarmasın, bilakis “yüzsüz” olsun. Çünkü bu çağda “yırtık olmak”, “gözü açık olmak” prim yapıyor; zarafet ise “eziklik” sanılıyor.

İşte bu “yüzü kızarmayan”, “her şeye hakkı olduğunu sanan” nesli yetiştirdiğimizde karşımıza çıkan canavarın adı bellidir: akran zorbalığı.

Okullara, parklara bir bakın, akran zorbalığı almış başını gidiyor. Zorba çocuklar genellikle öz güven (!) patlaması yaşayan, yüzü hiç kızarmayan, empati duygusu körelmiş çocuklardır. Kimi hedef alırlar? Tam da o yüzü kızaran, nahif, ince ruhlu, karıncayı bile incitmeyen çocukları... Çünkü zorba, karşısındaki o zarafeti ve hayayı bir “zayıflık” olarak görür ve üzerine gider.

Bizler ebeveyn olarak çocuğumuza “Sen de ona vur, sen de bağır, altta kalma” diyerek onu da o zorbalık çarkına itiyoruz. Oysa asıl mesele o utanan çocuğun hayasını korumak, zorba çocuğun ise vicdanını uyandırmaktır.

Buradan kıymetli anne-babalara sesleniyorum: Evladınızın yüzü kızarıyorsa korkmayın, şükredin. Demek ki kalbi hâlâ diri, vicdanı hâlâ nöbette. Ona “Utanma” demeyin. Ona “Senin o yüzündeki kırmızılık, dünyadaki en pahalı makyajdan daha güzeldir, bu senin asaletindir” deyin. Ve o zorba çocukların ebeveynlerine de şunu hatırlatalım: Yüzü kızarmayanın, yüzü –onuru– olmaz. Çocuklarınıza önce “güçlü” olmayı değil, “insan” olmayı, “merhametli” olmayı öğretin. Çünkü dünya, yüzü kızarmayanların yüz-süzlüğünden çok çekti artık bize yüzü kızaranların “pür ihtimam”ı lazım.

Gelelim eğitim sistemimizin ve ebeveynlik anlayışımızın en büyük paradoksuna... Çocuklarımıza verdiğimiz eğitim, o küçücük karne kağıdının üzerine çizilmiş coğrafi sınırlarda gizlidir.

Bir karnenin sol tarafında ders notları vardır: matematik, Türkçe, fen bilgisi... Yani akademik başarı, yani “istikbal”. Bütün yatırım, bütün özel dersler, bütün “aferin”ler ve bütün fırçalar hep bu sol taraf içindir. Ebeveynler oraya bakar, notlar yüksekse çocuk “başarılıdır”, gerisi teferruattır.

Bir de karnenin sağ tarafı vardır, hani o çoğu zaman göz ucuyla bile okunmayan, “Nasıl hepsi tam puandır” denilip geçilen yer. Nedir orada yazanlar? “Arkadaşlarıyla ilişkiler”, “öğretmeniyle iliştiğim”, “çevreyi temiz tutma”, “sorumluluk alma”, “dürüstlük” ... Yani “insan olma sanatı”.

İşte akran zorbalığının, saygısızlığın ve toplumsal kabalığın kökü tam olarak burada, bu sağ tarafın “değersizleştirilmesinde” yatar. Bizler matematiği yüz ama merhameti sıfır olan, Türkçesi yüz ama üslubu ve nezaketi zayıf olan bir nesil yetiştiriyoruz. Ve ne acıdır ki, bu çocukları “başarılı” sayıp sınıf geçiriyoruz.

Çözüm radikaldır ama elzemdir: O karnenin sağ tarafında duran “değerli kavramları”, olması gereken yere, yani sol tarafa, başköşeye almadığımız sürece bu yangın sönmez.

Bir öğrenci, matematik sorusunu çözemediğinde yaşadığı mahcubiyeti ve sınıfta kalma korkusunu; bir arkadaşına zorbalık yaptığında, bir canı incittiğinde, sıraya kaynak yaptığında veya öğretmeniyle kaba konuştuğunda da hissetmelidir. “Senin notların harika ama arkadaşına yaptığın o zorbalıktan dolayı bu sınıfı geçemezsin” diyebilecek bir sisteme, bir iradeye ihtiyacımız var.

Sadece öğrencileri değil, eğitimcilerimizi de bu minvalde eğitmek zorundayız. Öğretmen, sırf müfredatı yetiştiren bir memur değil, talebesinin ruhuna “ihtimam” aşıl原因 bir karakter mimarı olmalıdır.

Unutmayalım, bir toplumun felaketi, cahillerin çokluğundan değil; diploması “pekiyi”, ahlaki ve vicdani “zayıf” olanların yönetici, doktor, mühendis veya anne-baba olduğu gün başlar. Gelin, o

karneyi tersine çevirelim. Çünkü insanlık, sol taraftaki rakamlarda değil, sağ taraftaki duruşta gizlidir.

Kıymetli okurum, insanoğlu, yaratılışından beri bir “ait olma” çabası içindedir. Kalabalıklar içinde kaybolmadan bir yere, bir kimliğe, bir anlam dünyasına yaslanmak ister. Fakat ne yazık ki, modern zamanlar bize tam aksini dayatıyor. Kimliksizleştirme, aidiyetsizleştirme... Herkes benliğini kaybedip “birey” adı altında yalnızlaştırılıyor. İşte tam bu sebeple “biz”, köklerimize tutunmak zorundayız. Geleneklerimize, aile yapımıza, görgümüze ve geçmişimizin bize emanet ettiği kültürel mirasa sıkı sıkı sarılmalıyız.

Şimdi kulağımda sizlerin sesi çınlıyor:

“İyi de hanımefendi, kaçınıcı yüzyıldayız? Ben kibar olmak zorunda mıyım? Kimseyi ilgilendirmez benim nasıl yaşadığım!”

Elbette ilgilendirir. Çünkü bu hayat sadece sizin değil. Aynı sokakta yürüdüğümüz, aynı asansöre bindiğimiz, aynı sofraya oturduğumuz, aynı camide secdeye kapandığımız bir topluluğun içindeyiz. Ve edep sadece bireysel değil, toplumsal bir sorumluluktur.

Kibar olmak, boyun eğmek değildir. Bilakis, kendine hâkim olmanın, vakur olmanın gereğidir. Bir insan kendisine söylenmesini istemediği bir sözü, bir hareketi başkasına yapıyorsa orada sadece edep değil, vicdan da eksiktir.

Peki bu noktada “Empati, yani ata tabiriyle ‘hemhâl olma’ öğretilir mi?” diye soranlara cevabım şudur: Evet, hem de en çok küçük yaşlarda öğretilmelidir. Çünkü bir çocuk insanlarla olan iletişimi annesinin-babasının insanlara nasıl davrandığını görenek öğrenir. Onları izlerken ebeveyninin hâl ve hareketleri kalbine işler. Kendisine yapılmasını istemediği bir muameleyi başkasına yapmamayı, işte bu örneklerle öğrenir, çocuk sizin aynanızdır.

Bizim meselemiz tam da budur: Kimliksizleştirme çağında aidiyet inşa etmek. Bizi biz yapan o incelikli görgü mirasını yaşatmak

ve unutturmamaktır. Çünkü bir milletin yıkılışı, önce edebın unutulmasıyla başlar. Bu toprakların duası, edebi olanla kabul görür.

Ve unutmayalım, “ben” ile kurulmuş bir dünya çabuk yıkılır. Ama “biz” diyebilen bir topluluk, fırtınalarda bile birbirine omuz olur, yıkmaz. O yüzden çocuklarımıza miras bırakacağımız evler, arabalar, mücevherler değil; vakar, nezaket, merhamet ve edep olsun.

Zira edep, insanın Rabbine, kendine ve yaratılana olan saygısının adıdır.

İşte bu yüzden Kur'an-ı Kerim, iman edenlerin dilinden yalnızca bireysel kurtuluşu değil, nesilleri ve toplumu ayakta tutacak bir kalp terbiyesini talep eden bir dua öğretir: “Bunların ardından gelenler de ‘Ey Rabbimiz,’ derler. ‘Bizi ve bizden önceki iman etmiş kardeşlerimizi bağışla, kalplerimizde iman edenlere karşı kötü bir düşünce ve duyguya yer bırakma. Rabbimiz! Kuşkusuz sen çok şefkatlisin, çok merhametlisin.’”²

Rabbim, evlatlarımıza edep üzere bir hayat nasip etsin. Bizler de onlara en kıymetli mirasımızı ahlakımızı, terbiyemizi ve görgümüzü hakkıyla aktarabilelim.

ÖNCE KENDİNE VE DEĞERLERİNE SAYGI DUY

İnsan, başkasına saygı gösterebilmek için evvela kendi varoluşuna hürmet etmeyi öğrenmelidir. Zira kendine saygısı olmayan bir insanın, ne başkasının kıymetini bilecek feraseti olur ne de o ilişkide derin bir empati kurabilecek zemini... Empati, yani hemhâl olma bir duygudan evvel bir duruştur. Ve o duruş, kişinin kendisine karşı gösterdiği itibardan doğar. İşte bu sebeptedir ki, bu bölümün başına altını çiz çize yazıyorum:

“Önce kendine ve değerlerine saygı duy.”

2 Haşr Suresi, 59:10.

Bu cümle, yalnızca yüksek sesle söylenmiş bir nasihat değil, aslında tüm insan ilişkilerinin, kişilik gelişiminin ve iç huzurun temelidir. Çünkü kendini hiçe sayan, kendine kötü davranan, iç sesini susturan bir insan bir başkasının sesini de duyamaz. Duysa bile anlamaz, anlayamaz. Anlasa bile şefkatle karşılık veremez.

Öz saygı, bireyin kendi duygu ve düşüncelerine güvenmesi, hayatın zorlukları karşısında ayakta kalabileceğine inanmasıdır. Yaşadığı her deneyimde kendi kıymetini koruyabilmesidir. Layık olma hissidir, hak ettiğini alma kararlılığıdır. Yanlış yaptığında dahi kendisini yok saymadan telafi etmeye çalışma gücüdür. Fakat bu güçlü duruş, bir gecede inşa edilmez. Öz saygının temelleri çoğu zaman çocuklukta atılır. Ve içinde büyüdüğümüz evler, bu konuda ya sağlam bir kale olur ya da ne yazık ki yıkılmış bir duvar...

Çünkü öz saygı sevgi kadar güvenle, merhamet kadar tutarlılıkla beslenir.

Eğer bir çocuk sürekli eleştirilerek, koşullu sevilerek ya da başkalarıyla kıyaslanarak büyürse zihin duvarlarına şu cümleler kazınır:

“Ben yetersizim.”

“Ben değersizim.”

“Ben sevmeye layık değilim.”

Bu yazılar silinmeden, büyümek de tam manasıyla mümkün olmaz.

Bugün çevremizde, yetişkin görünümlü nice çocuk ruhlularla karşılaşırız. Kendini en sert şekilde eleştiren, kendiyle barışmayan, hatta kendine acımasız davranan insanlar...

Şöyle bir düşünelim:

Eğer ben kendimi acımasızca yargılıyor, sürekli suçluyor ve hor görüyorsam başkasına karşı nasıl nazık olabilirim? Zira kişi kendine nasılsa, başkasına da öyle olur. Kendine tahammül

edemeyen, başkasına sabır gösteremez. Kendi iç sesi çatışma dolu olan, başkalarının sesine kulak veremez. Kendini sevmeyen, sevgiyi veremez.

Şimdi belki de diyeceksiniz ki işte ben tam olarak böyle bir aile içerisinde doğdum, sevgi ve saygıdan yoksun büyüdüğüm bir ortamda zorlu koşullarda yetişmek zorunda kaldım. Ancak burada çok mühim bir farkındalık anına geliyoruz.

Nasıl bir ailede büyümüş olursak olalım, annemizi-babamızı ya da geçmişimizi suçlamaktan vazgeçip artık kendi hayatımızın sorumluluğunu alma vaktidir. Yetişkinlik yalnızca yaş almak değil, yaşadıklarınla yüzleşip kendini yeniden inşa edebilmektir.

Tam bu noktada aklıma istakozun sancılı büyüme örneği geldi, hazırsanız hemen paylaşıyorum:

İstakoz sert bir kabuk içinde yaşayan, narin, yumuşak bir hayvandır, değil mi? Bu sert kabuk genişlemiyor. Madem genişlemiyor peki o zaman nasıl büyüyor bu istakoz? İstakoz büyüdükçe onunla beraber büyümeyen bu kabuk onu sıkıştırıyor ve istakoz kendini baskı altında hissediyor rahatsız hissetmeye başlıyor. Kendini avcı balıklardan korumak için bir kaya oluşumunun altına giriyor. Burada bu kabuğu çıkarıp atıyor ve yeni bir tanesini üretiyor. Zamanla büyüdükçe gelişimine ayak uyduramayan kabuk onu yine rahatsız ediyor. Tekrar kayanın altına giriyor kabuğu çıkartmak için. İstakoz bunu birçok kez tekrarlıyor.

İstakozun büyümesine imkân sağlayan tetikçi unsur onun gelişimine ayak uyduramayan kabuğundan duyduğu rahatsızlıktır. Eğer istakoz bu durumdan rahatsızlık duymasa hiçbir zaman büyüemeyecek. Çünkü hiçbir zaman kabuğunu çıkartıp atamayacak.

İşte tıpkı bu örnekteki gibi doğduğumuz-büyüdüğümüz ev zorlu olabilir lakin büyümenin işareti bu zorluktur.

Asıl olan bunun farkına varmaktır. Yaşanılan zorlukların doğru şekilde neye işaret ettiğini anlarsak o zaman çaresizlik dediğimiz kavramın olmadığını fark ederiz ve büyümemizi, gelişmemizi, kendimize saygı duymamızı tetikleyen faktörün tam da bu olduğunun bilincine varırız.

İstakozlar baskı altında hissedince doktora gitselerdi asla büyüyemezlerdi. Çünkü doktor ona sakinleştirici verir, kendini iyi hissetmeye başlayınca o küçük kabuğun içinde yaşamına devam ederdi.

Unutmayın, her problemin çözümü hemen yanı başındadır ve bakış açını değiştirir. O problem seni dönüştürmek, daha iyi bir versiyonuna ulaştırmak için gelmiştir.

O hâlde bu satırları okuyorsanız sizi bir niyete davet ediyorum. Kalbinizle tekrar edin:

“Kendimin en iyi versiyonuna ulaşmaya, Allah’ın izniyle niyet ediyorum. Kendi sorumluluğumu almaya, yetişkin bir birey olmaya, kendimle barışmaya ve evet, önce kendime saygı duymaya niyet ediyorum.”

Unutmayın, öz saygı bir anda doğmaz. O, niyetle başlar, niyetle büyür. Ve her gün biraz daha güçlenir.

Fakat burada bir parantez açmak zaruridir. Öz saygıyı asla ki-birle karıştırmayalım. Çünkü öz saygı, varoluşumuza değer vermektir. Zira bizi Allah yaratmıştır. Kibir ise varoluşu kendinden bilmek, kazandığını kendi kudretinden sanmaktır. Oysa bizde olan her meziyet, her imkân, her güzellik bir emanettir. Emanet riayetle değer kazanır.

Öz saygı, Allah’ın bize bahsettiği insan olma hasletini, en güzel hâliyle yaşatma çabasıdır. Kibir ise, bu güzelliği kendine mal etme gafletidir. Bu ayrımı kalbimize nakşedersek öz saygımız tevazuyla taçlanır. Kendi değerini bilen insan, hiç kimseye yukarıdan bakmaz, bilakis her yaratılmışta hikmeti görür.